

MTT RAPORTTI 162

Omavarainen Lappi – maaseutuseminaari

Rauno Kuha (toim.)

Omavarainen Lappi – maaseutuseminaari

Kuha Rauno (toim.)

ISBN: 978-952-487-566-0 (Painettu)
ISBN: 978-952-487-567-7 (Verkkajulkaisu)
ISSN: 2324-0016 (Painettu)
ISSN: 1798-6419 (Verkkajulkaisu)
URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-567-7>
<http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti162.pdf>
Copyright: MTT
Kirjoittajat: Rauno Kuha (toim.)
Julkaisija ja kustantaja: MTT Jokioinen
Julkaisuvuosi: 2014
Kannen kuva: Mirja Stålnacke

Esipuhe

Lapissa on aina täytynyt osata elää omillaan. Omavaraistaloudessa leipä on ollut monesti lujassa. Lappilaiset ovat kuitenkin aina osanneet hyödyntää luontoa; laajat erämaat, joet ja järvet ovat olleet viljaittoja, joihin on voinut tukeutua. Sotien jälkeisen yhteiskunnan kehityksen mukana leipä on laventunut Lapissakin. Omavaraistaloudesta on siirrytty monialaiseksi, modernin teknologian ja osaamisen maakunnaksi, jolla on vahva vientirooli: Lappi on tällä hetkellä koko Suomen viidenneksi suurin vientimaakunta.

Edelleenkin Lappi elää pääsääntöisesti luonnonvaroistaan ja luonnonolosuhteistaan. Metsät, mineraalit, energia, luonnonvara-ala ja matkailu ovat aloja, joissa historiaan nojaten monipuolisesti ja kestävästi hyödynnetään luontoamme. Omavaraisuuden käsite on yhä läsnä, mutta sen sisältö on muuttunut – leivän laventuessa emme enää puhu sen riittävydestä, vaan pikemminkin paksuudesta. Tämän päivän Lapissa omavaraisuuden teema on edelleen erittäin ajankohtainen. Luonnonvaroiltaan yhtenä Suomen rikkaimmista ja potentiaalisimmista maakunnista olemme aiheesta heränneet kysymään, myymmekö rikkautemme liian halvalla? Väitän, että vastaus tuohon kysymykseen on tällä hetkellä valitettavasti - kyllä. Jalostusarvon lisääminen ja arvonlisäyksen kasvattaminen maakunnassa ovat teemoja, joihin meidän tulee nyt aidosti pureutua. Kyse ei ole osaamisen puutteesta, vaan enemmän näkemyksestä ja tahdosta. Uskon, että määrätietoisella työllä voimme merkittäväällä tavalla kasvattaa arvonlisäystä kaikilla keskeisillä elinkeinoaloillamme. Sen myötä meillä on aidosti mahdollisuus lisätä työtä ja hyvinvointia maakunnassamme.

Surkuttelun sijaan on ruvettava töihin – ja tämänhän me Lapissa osaamme. Omavarainen Lappi – maaseutuseminaari tarjoaa erinomaisen foorumin aloittaa tämä keskustelu. Tavoitteeksi tulevalle työlle tulee asettaa arvonlisäyksen kasvattaminen lappilaisten luonnonvarojen ja luonnonolosuhteiden hyödyntämisessä kaikilla toimialoilla. Tässä hengessä, tehemä pois!

Mika Riipi
Maakuntajohtaja

Omavarainen Lappi – maaseutuseminaari

Rauno Kuha ja Marja Uusitalo

MTT, Kasvintuotannon tutkimus, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi

Tiivistelmä

Omavarainen Lappi -maaseutuseminaari on koottu ohjelmakaudella 2007–2013 toteutettujen kehittämiss-hankkeiden tulosten esittelyä varten. Seminaarin aihepiirit on koottu teemoihin, jotka ovat lappilainen elintarviketuotanto, yrittäjyys vihreässä taloudessa ja maaseudun kuntien vahvuudet ja roolit kehittämis-työssä. Maakuntajohtaja Mika Riipin mukaan Lappi elää pääsääntöisesti luonnonvaroistaan ja luonnon-olosuhteistaan, joiden kestävässä hyödyntämisessä tavoitteena on mahdollisimman korkea omavaraisuus-aste. Kehittämisen haasteita ovat mm. ekosysteemin herkkyys, viljelyn kannalta vaativat luonnonolosuh-teet, pitkät etäisyydet, infrastruktuurin heikkoudet, vaikeudet julkisten palvelujen järjestämisessä, väestön ikääntyminen ja väheneminen sekä vahva riippuvuus matkailusta. Ne ovat yhteisiä Euroopan vuoristoalu-eilla ja harvaan asutulla maaseudulla.

Lappilaista elintarviketuotantoa siivittää mielikuva puhtaudesta. Se on yksi argumentti, jolla Lappia ja lappilaisia tuotteita markkinoidaan. Mielikuvat ovat markkinoinnin tärkeimpiä työkaluja. Lappilainen mustikka on enemmän kuin herkullista ruokaa. Siihen yhdistetään mielikuvia villistä luonnosta, puhtaista ja aromikkaista raaka-aineista, rikkaasta kulttuurista, paikallisista perinteistä ja pohjoisista ihmisistä. Se heijastaa vahvasti pohjoista elämänlaatuamme. On kuitenkin syytä muistaa, että Lappi on omavarainen valmiina kuluttajatuotteina mitattuna ainoastaan poron- ja lampaanlihan sekä nauriin osalta, koska Lapista puuttuu lähes täysin muiden elintarvikkeiden jatkojalostus.

Maailma on siirtymässä fossiilisten raaka-aineiden käytöstä uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaan aikakauteen. Suomella on maailman neljänneksi suurin biokapasiteetti asukasta kohden. Niinpä lappilai-nen maatila voi harjoittaa tulevaisuudessa vihreää taloutta tuottamalla lämpöä, sähköä ja liikennepoltto-ainetta tilan ja kylän tarpeeseen. Energiaomavaraisuutta kannattaa tavoitella, koska se vähentää riippu-vuutta energian saatavuudesta ja hintavaihteluista.

Yhteisenä tavoitteena on pitää lappilainen maaseutu asuttuna ja palveluiden ulottuvissa. Lappilaisen maa-seudun tulevaisuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että yrittäjät ja kehittäjät eri tasolla tunnistavat Lapin luonnon ja olosuhdeosaamisen luomat taloudelliset mahdollisuudet. Muuttuviin tarpeisiin ja ky-syntään voidaan vastata yhdistämällä perinteisiä elinkeinoja innovatiivisesti ja resurssiviisaalla tavalla. Hyvän esimerkin tarjoaa porotalous. Se on onnistunut säilymään ”luottoelkeinona”, jonka varassa muu-ta sivutoimista ja osa-aikaista työtä tai yritystoimintaa voi harjoittaa. Poronhoidon merkitys onkin suu-rempi kuin mitä sen taloudellinen merkitys osoittaa.

Asiasanat:

Elintarviketuotanto, vihreä talous

Self-sufficient Lapland -seminar

Rauno Kuha and Marja Uusitalo

MTT, Plant Production Research, Eteläranta 55, FI-96300 Rovaniemi

Abstract

Self-sufficient Lapland -seminar with its three themes – food production, green economy enterprise, municipalities as development actors – is a forum, where we introduce the main results of EU development projects run in Lapland during 2007-2013. By this choice we wish to reflect possibilities and expose weaknesses when utilizing Lapland's natural resources. The issues in development of utilization Lapland's natural resources, like harsh environment, long distances and aging population, are similar to those in EU's mountainous and sparsely populated regions, as County Governor Mika Riipi notes.

Purity is one of the key arguments when marketing the foodstuffs made in Lapland, as well as Lapland as a region. Associations are the most important tools for marketing. For example, association about bilberry is a combination of characters; tasty food, wild and pure nature, old culture and local traditions and northern frontiers. Despite of these positive associations attached to the raw material, Lapland is self-sufficient only in reindeer meat, mutton and turnip due to low rate in production of upgraded products.

Mankind is entering to new era, where fossil raw materials are replaced by renewable natural resources. Finland's biocapacity per a citizen is the fourth biggest in the world. In future, it is a profitable business for a farm to practice green economy in Lapland and produce bioheat, bioelectricity and biofuels for its own demand and sell the surplus. Self-sufficiency in energy production decreases dependency of farms and communities on import and price fluctuations.

It is essential for the development of rural areas in Lapland that people with different roles understand the economic potential, which is produced by natural resources and knowledge of extreme conditions. Furthermore, new demands can be met through combining of traditional livelihoods in innovative and resource-wise way. For example, reindeer herding is still vigorous livelihood, on which people can lean their economy while they try new business ideas or work as part time.

Keywords:

food production, green economy

Järjestäjät

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT

Hankkeet Lapin maaseudun tulevaisuuden avaimet ja Lapin luonnontuote- ja elintarviketoimialojen työohjelma LAPPI LUO II

Lapin liitto

Hanke Kymmenen virran maa

Lapin ammattikorkeakoulu

Lapin ammattiopisto

Hanke Pohjoiset luonnonraaka-aineet tulevaisuuden markkinoille

Ammattiopisto Lappia

Hanke Pohjoiset luonnonraaka-aineet tulevaisuuden markkinoille

Lapin aluehallintovirasto

Hanke Arjen turvaa kunnissa

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisällysluettelo

Lappilainen elintarviketuotanto – voiko sitä olla?	8
Elintarviketuotannon mahdollisuudet Lapissa	8
Pohjoinen puhtaus - mitä se on?.....	9
Lähiruoka ja lappilainen identiteetti – onko sitä?	10
Lähiruoan aluetaloudelliset vaikutukset.....	11
Voiko Elintarvikevalvonnasta selvitä hengissä?.....	12
Lappilainen yrittäjyys kohti vihreää taloutta	13
Vihreän talouden toimintamalli.....	13
Energiaomavarainen maaseutuyritys	15
Koulutus elinkeinoelämän aitona aisaparina.....	16
Lapin keskikokoisten maatilojen tulevaisuus.....	17
Porotalouden merkitys paikallistaloudelle	19
Missä ovat maaseudun kuntien vahvuudet	20
Millainen on hyvä arjen turvan toimintamalli.....	20
Kuntien rooli muuttuu, muuttuuko elinkeinojen kehittäminen?	21
Onko aluelautakunnista apua alueen elinvoimaisuuden kehittämisessä?	23
Millaisia elinkeinollisia mahdollisuuksia Lapin maaseutu tarjoaa?.....	24
Green Care – Mitä se on?.....	25
Lappilainen elämäntapa ja sen hyvinvointivaikutukset	26

Elintarviketuotannon mahdollisuudet Lapissa

Lapin tämänhetkinen maatalous ja elintarvikkeiden tuottaminen perustuu märehitijöihin ja sitä kautta nurmikasvien viljelyyn. Lapissa oli 2013 noin 1500 peltotukea saanutta tilaa, joilla oli käytössään 44000 hehtaaria peltoa, sekä metsämaata hieman alle 16 000 ha ja muuta maata reilut 108 000 hehtaaria. Paikkasidonaisia kotieläintiloja oli 372 lypsykarjatilaa, lihanautatiloja 141 sekä lammastiloja 84 kappaletta. Kotieläintilojen vähennys on ollut voimakasta, 1995 lypsykarjatilajoja oli yksistään noin 2200. Erikoiskasvien kuten peruna ja marjat, tuotantoa harjoitti noin 40 tilaa. Tilastoinnissa käytettyä muuta kasvintuotantoa oli yli 700 tilalla. Lisäksi tilat ovat usein perinteisesti monialaisia, siis toimeentuloa saadaan monesta lähteestä, kuten porotaloudesta.

Tilojen lukumäärä ja sijainti ovat alueellisesti hajaantuneet hyvin epätasaisesti. Tilojen lukumäärän perusteella Kemi-Tornion, Itä-Lapin ja Rovaniemen seutukunnat ovat alueellisia keskittymiä. Samoin peltopinta-alalla mitattu tilojen keskikoko on eri Lapin osissa erilainen. Kemi-Tornio alueella tilojen keskikoko on suurin. Samoin tuotantomuodon mukaan tilat sijoittuvat eri tavalla, Kemi-Tornio on Lapin lypsykarjatalouden keskus.

Seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana kasvukausi Lapissa ei tule ratkaisevasti pitenemään, vain parisen viikkoa. Tämäkin pidentymä saattaa lisätä kiinnostusta viljan- ja erikoiskasvien viljelyyn nurmitalouden kustannuksella. Lapin pellot ovat pääasiassa karkeahkoja kivennäismaita, kuten hietamoreenia. Eloperäisten maiden osuus on myös merkittävä, noin 30 % viljelyalasta. Pellot sijaitsevat asutushistoriansa johtuen usein mikroilmastollisesti edullisilla alueilla.

Lappi on omavarainen raaka-aineen osalta vain maidon, lampaan- ja poronlihan sekä nauriin osalta. Valmiina kuluttajatuotteina mitattuna omavaraisuus täyttyy ainoastaan poron- ja lampaanlihan sekä nauriin osalta. Tämä johtuu siitä, että Lapista puuttuu lähes täysin elintarvikkeiden jatkojalostus. Sian- ja siipikarjan sekä kananmunien osalta Lappi on käytännössä nollatuotantoaluetta. Viljanviljelyä on vähän, mutta sekin voi olla kannattava vaihtoehto erityisesti lämpöoloiltaan edullisessa Meri-Lapissa. Perunan, avomaan vihannesviljelyä ja marjantuotantoa on vähän. Molemmat tuotantomuodot ovat kuitenkin varteentotettavia myös Lapissa. Näitä tuotteita voidaan, ja on tuotettu, menestyksellisesti. On realistista ajatella, että täyteen maakunnalliseen omavaraisuuteen ei ole mahdollisuutta, mutta paikallisen elintarvikevalikoiman kirjon monipuolistaminen on hyvinkin realistista ja suotavaa.

Antti Hannukkala

Tutkija, MMM

MTT Kasvintuotanto Rovaniemi

Erikoisosaaminen: ilmastonmuutos, arktinen maatalous, kasvinviljely: nurmet, peruna, erikoiskasvit, maaseutuelinkeinojen murros

Pohjoinen puhtaus - mitä se on?

Puhtaus on yksi argumentti, jolla Lappia ja Lappilaisia tuotteita markkinoidaan. Esimerkiksi lappilaiseen luonnonmarjaan liitetään usein puhtaan, terveellisen ja turvallisen luonnon mielikuva. Mielikuvat ovatkin markkinoinnin tärkeimpiä työkaluja. Mielikuvienkin tulee kuitenkin perustua faktoille, ainakin silloin kun väitteet joiden varaan mielikuvat rakennetaan, ovat mitattavissa ja todennettavissa.

Ympäristön tilan heikkeneminen ja etenkin ympäristöonnettomuudet ylittävät helposti uutiskynnyksen. Lapinkin ympäristöä ovat – ainakin mielikuvien tasolla - vakavasti uhanneet haposateet, Tshernobylin ydinvoimalaonnettomuus sekä Kuolan ja Lounais-Lapin metalliteollisuuden päästöt. Lapin ympäristön tilaa seurataan kuitenkin aktiivisesti viranomaisten ja tutkimuslaitosten toimesta. Pitkäaikaisseurantojen perusteella Lapin ympäristön tilasta voidaan todeta mm. seuraavaa:

- Ilmanlaadun kehitys Pohjois-Suomessa on ollut suotuisaa noin 15 vuoden ajan, ja paljon puhuttujen pienhiukkasten pitoisuudet Suomessa ovat Islannin, Irlannin, Norjan ja Ruotsin ohella Euroopan alhaisimpia. Kuolan teollisuuskeskittymien vaikutus ilmanlaatuun näkyy ajoittain Suomen puoleisen rajan tuntumassa. Vallitsevien lounaistuulten ansiosta pitoisuudet ovat kuitenkin korkeintaan Etelä-Suomen tasoa
- Vaikka Lappi ja Pohjois-Suomi ovat malmirikkaita alueita, pintamaat ovat puhtaita, ja pintamaiden puhtauden ansiosta myös pohjavesien laatu on erinomainen
- Merkittävin Lapin alueen radioaktiivisuutta kohottanut tekijä ovat olleet ilmakehässä tehdyt ydinasekokeet 50- ja 60-luvuilla. Tähän verrattuna Tshernobylin katastrofin aiheuttama säteilytason nousu oli selvästi vähäisempi ja lyhytaikaisempi. Marjojen ja sienten radioaktiivisuudet ovat reilusti alle EU:n asettaman raja-arvon. Poronlihan radioaktiivisuus on nykyään alhaisempi kuin ennen Tshernobylin onnettomuutta

Kaiken kaikkiaan puhdas pohjoinen ja pohjoinen puhtaus ovat mielikuvia, joiden faktapohja on varsin vankka. Puhdas ympäristö ja luonto ovat sekä itseisarvo että oikein markkinoituna myös kilpailuetu Lapin elinkeinoelämälle.

Rainer Peltola
MMT

Peltola toimii vanhempana tutkijana Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Rovaniemen yksikössä, vastuualueenaan luonnontuotteisiin ja erikoiskasvituotantoon liittyvä tutkimus. Peltola on toiminut MTT:n lisäksi myös yliopisto-, ammatti- korkeakoulu- ja yksityissektorilla ympäristö- ja biotekniikkaan liittyvissä tutkimus – ja asiantuntijatehtävissä.

Lähirooka ja lappilainen identiteetti – onko sitä?

Lappilainen lähirooka on enemmän kuin herkullista ruokaa – se koostuu niistä alkuperäisistä ja ominaisuuksista ominaisuuksista, joita me pohjoisessa arvostamme korkealle – neitseellistä luontoa, puhtaita ja aromikkaita raaka-aineita, rikasta kulttuuria, paikallisia perinteitä ja pohjoista ihmistä. Se heijastaa vahvasti pohjoista elämänlaatuamme. Tätä pohjoista elämänvoimaa me haluamme jakaa kanssanne. Lappilainen identiteetti on sitä miten me näemme itsemme ja mikä on meille ominaista - se on muuttuvaa, yhtä lailla tulemista kuin olemista. Se on alueen ominaislaatu, vahvuudet ja erityisominaisuudet jotka erottavat meidät muista. Se liittyy vahvasti kulttuuriin ja muodostuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lappilainen ruoka on osa identiteettiämme ja siitä me olemme ylpeitä.

Lappilaisia raaka-aineita ja ruokaa on tehty tunnetuksi ja tuotteitamme arvostetaan laajalti. Pohjanhovin edesmennyt keittiöpäällikkö G Pistokoski vei poroa kokkiolympialaisiin Sveitsiin ja toi kultaa kotiin. Hän aloitti poronkärityksen koneellisen leikkaamisen. Kehittämistyötä on jatkettu monella rintamalla. Kuitenkin suurin osa arvokkaista raaka-aineistamme myydään ”pyöreinä” muualle jalostettavaksi. Elintarviketuotanto Lapissa omista erinomaisista raaka-aineistamme on mahdollisuus. Maakunnassa on runsaasti potentiaalia kehittyä merkittäväksi omien erityistuotteiden jalostajaksi jo alueen omille markkinoille. Paneutukaamme sellaisiin toimintoihin ja niiden tavoitteelliseen kehittämiseen, jotka pohjautuvat seutujen luontaisiin edellytyksiin.

Markkinamahdollisuuksia löytyy runsaasti omalta alueelta ja toimintaa on mahdollista laajentaa kansallisille ja kansainvälisille markkinoille, kun osaaminen ja volyymit kasvavat. Oman alueen markkinat tuovat useita kilpailuetuja: tarpeet tuotteiden jalostamista varten ovat helpommin saatavissa ja yhteinen tuotteistamisyhteistyö mahdollistuu käyttäjätahojen kanssa. Ravintolat edellyttävät paikallisilta ruokatuotteilta nykyistä korkeampaa jalostusastetta. Jalostustoimintaan on kytkettävissä monipuolisesti paikallisten luonnonraaka-aineiden, sekä maa-, luontaiselinkeino- ja porotilojen viljeltyjen ja kasvatettujen tuotteiden, sekä puolivalmisteiden koko kirjo, toteutettuna markkinan ja jalostuksen tarpeiden mukaisesti. Onnistuneen paikallisen elintarvikeklusterin toteutumisen edellytyksenä on aina, myös paikallisesti tai seuduittain toteutettu logistiikka.

Lappilaisten elintarvikkeiden tuotanto-, jalostus- ja palveluketjun yhteistyö perustuu kaikkien osapuolten tiiviiseen kehitysyhteistyöhön sekä luotettavaan kumppanuuteen, hyvään ammattitaitoon, korkeaan teknologiaan ja kannattavaan liiketoimintaan. Toiminnan lähtökohtana on asiakkaiden odotuksia ja tarpeita vastaavat, turvalliset tuotteet ja vastuulliset toimintatavat, sekä terveellä tavalla oman työn ja osaamisen esilletuonti ja arvostus.

Irja Wustefeld

Lähiruoan aluetaloudelliset vaikutukset

Lapissa 18 prosenttia julkiskeittiöissä käytettävistä elintarvikkeista hankitaan omasta maakunnasta, rahassa mitattuna noin 0,87 miljoonan euron arvosta. Muualta Suomesta ostetaan 61 prosenttia ja ulkomailta 21 prosenttia elintarvikehankinnoista. Omasta maakunnasta ostetaan etenkin leipomotuotteita ja perunoita sekä vihanneksia, juureksia ja marjoja.

Vuonna 2020 arvioidaan hankittavan noin 14 prosenttia elintarvikeostoista omasta maakunnasta. Muun Suomen osuudeksi arvioitiin 69 prosenttia ja ulkomaisten osuudeksi 17 prosenttia. Lapin nykytilannetta koskevat tulokset ovat lähellä koko Suomea koskevia keskimääräisiä tuloksia. Paikallisuus- ja kotimaisuusasteen arvioidaan kuitenkin kehittyvän hieman eri tavoin Lapissa kuin koko Suomessa keskimäärin. Vaikka oman maakunnan osuuden arvioitiinkin pienenevän, niin kotimaisuusasteen arvioitiin hieman kohoavan nykytilanteeseen verrattuna, kun taas kaikkien maakuntien vastausten perusteella ulkomaisten tuotteiden osuus hankinnoista olisi kasvamassa.

Maatalouden vaikutus Lapin BKT:hen on 0,9 prosenttiyksikköä, mikä tarkoittaa 47 miljoonaa euroa. Maatalous työllistää 4,2 prosenttiyksikköä Lapin maakunnan työllisistä eli 1 180 henkilötyövuotta. Elintarviketeollisuuden vaikutus Lapin talouteen on suurempi kuin maatalouden, mutta työllisyyden osalta maataloudella on suurempi vaikutus kuin elintarviketeollisuudella. Elintarviketeollisuus käsittää noin 2,5 prosenttiyksikköä maakunnan BKT:stä eli noin 132 miljoonaa euroa. Elintarviketeollisuus työllistää noin 1,5 prosenttiyksikköä työllisistä, mikä tarkoittaa lähes 1 200 henkilötyövuotta.

Lapissa maatalouden työllisyyskerroin on 1,0, jonka mukaan maatalouden työntekijä ei luo kerroinvaikutusten kautta lisää työpaikkoja. Tämä johtuu muun muassa vuodoista alueen ulkopuolelle. Elintarviketeollisuuden työllisyyskerroin on 2,1, joten Lapissa yksi elintarviketeollisuuden työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 1,1 muuta.

Tulevaisuudessa lähituotteiden hankinnassa julkiselle sektorille olisi siis odotettavissa hieman vähenemistä. Tällä hetkellä Lapin hankintarenkaiden elintarvikkeiden kokonaishankintojen arvo oli 4,9 miljoonaa euroa, joista oman maakunnan hankintoihin käytettiin 0,83 miljoonaa euroa. Tulevaisuudessa oman maakunnan elintarvikehankintojen arvo laskisi 0,68 miljoonaan euroon. Muutos oman maakunnan tuotteisiin käytetyssä rahamäärässä olisi siis 150 000 euroa, mikä vaikuttaisi alueen työllisyyteen vähentävästi noin viisi henkilötyövuotta.

KTM **Leena Viitaharju** työskentelee projektipäällikkönä Helsingin yliopiston Ruralia -instituutissa Seinäjoella. Viitaharju on toiminut 15 vuoden ajan laajasti erilaisissa tutkimus-, kehittämis- ja koulutushankkeissa niin alueellisella, valtakunnallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Hänen asiantuntijuusalojansa ovat mm. pienten yritysten markkinointi, kahdenväliset jakeluketjusuhteet, luottamus jakeluketjussa sekä lähiruokaan liittyvät kysymykset. Viimeksi Viitaharju on vetänyt hanketta, jossa selvitettiin lähiruoan käyttöä julkisella sektorilla ja sen vaikutuksia alueiden talouteen ja työllisyyteen.

Voiko Elintarvikevalvonnasta selvitä hengissä?

Otsikon kysymys on puhutteleva. Mitä vaaditaan, että selviytyy elintarvikkeiden tuottajana ja jalostajana valvonnan asettamista vaatimuksista. Elintarvikealalla toimija on usein yksin erilaisten vaatimusten edessä. Viranomaisten tehtävänä on ollut ensisijaisesti huolehtia valvonnasta, eikä neuvova ja ohjaava kanssakäyminen toimijan kanssa ole ollut luvallista. Elintarviketurvallisuuden kannalta olisi kuitenkin oleellista toimia yhteistyössä ja sitä kautta riskejä minimoivassa ilmapiirissä. Aikaisemmin valvonta keskittyi vaatimusten- ja säädöstenmukaisuuden arviointiin ja tuotteiden arviointiin. Valvonnan haasteina ovat olleet resurssit, todentaminen, korjaavat toimet, tasapuolisuus ja vaikuttavuus. Tällä hetkellä elämme valvonnan kannalta muutoksessa. Valvonta on siirtynyt riskiperustaiseen seurantaan, missä toiminta on kokonaisvaltaisempaa ja kohdentuu riskinhallinnan riittävyden arviointiin. Riskiperusteisuus tuo valvonnalle erilaisia mahdollisuuksia keventää viranomaisten taholta suoritettua seurantaa. Tämä vaatii valvonnalta rohkeutta ja vahvaa näkemyksellisyyttä, milloin ja miten valvontaa voidaan keventää.

Nyt puhutaankin valvonnassa joustavuudesta ja sen toteuttamisen keinoista kohteissa. Valvonnassa joustavuus tuo mahdollisuuksia siihen miten ja missä määrin valvontaa toteutetaan riittävästi, asianmukaisesti, tarkoituksenmukaisesti ja tarvittaessa.

Toimijan kannalta ensisijainen valvonta on omavalvonta. Omavalvonta tähtää ennaltaehkäisevään riskien hallintaa. Omavalvonnan perustana ovat oman toiminnan tunteminen, suunnitelmallisuus ja seuranta. Valvonnan tehtäväkenttään kuuluu lähinnä omavalvonnan toteutumisen seuranta. Valvontaa voidaan myös keventää, mikäli toiminnassa ei tapahdu poikkeamia.

Omavalvonnan seurannan ja kirjanpidon keventäminen riskiperusteisesti on aina tapauskohtaista ja vaatii perusteltuja. Arvioinnin kohteena ovat toiminnan luonne ja laajuus. Miten hyvin omavalvontaohjelma on suunniteltu ja toteutettu suunnitelman mukaan. Valvonnan toteuttamiseen vaikuttaa myös toimijan osaminen ja toiminnan riskien hallinta.

Valvonta on muutosten edessä. Muutoksen hyvässä toteuttamisessa vaaditaan keskinäistä vuorovaikutusta, ohjausta ja neuvontaa, että muutos toteutuu hallitusti ja elintarvikealan toimijaa mahdollisimman hyvin palvellen. Valvonnan päämääränä (oli se sitten omavalvontaa tai viranomaisvalvontaa) on tuottaa turvallista ja terveellistä ruokaa, jonka saavuttamiseksi tarvitaan keskusteltavaa ja vuorovaikutteista yhteistyötä toimijoiden ja viranomaisten välillä.

Minna Sinkkonen ETM, toimii tällä hetkellä Lapin ELY-keskuksella hankesuunnittelijana. Lappilainen elintarvikeala on tullut hänelle tutuksi aikaisemmassa työssä Rovaniemen kaupungin elintarvikelaboratoriossa.

Vihreän talouden toimintamalli

Maailma on siirtymässä fossiilisten raaka-aineiden käytöstä uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaan aikakauteen. Suomella on maailman 4. suurin biokapasiteetti asukasta kohden. Biomassojen hyödyntäminen on Eurooppa-tasoinen asia, eikä Suomen intressissä ole päätyä uudessa työnjaossa raaka-aineiden tuottaja- ja jätteiden loppusijoitusmaaksi. Suomen biotalousstrategia asettaa tavoitteeksi, että sektori kasvaa maassamme 100 mrd euroon vuoteen 2025 mennessä, ja synnyttää 100 000 uutta työpaikkaa.

Edessä on mittava muutos kohti vihreää taloutta, jossa ihmiskunnan talouden on toimittava maapallon ekologisten järjestelmien asettamissa rajoissa. Ihmiskunnan rakenteiden ja toimintatapojen on tuettava taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hyvinvointia. Vihreässä taloudessa korostuvat biotaloudesta tuttuja uusiutuvien luonnonvarojen, resurssitehokkuuden ja hiilineutraalisuuden lisäksi oikeudenmukaisuus ja paikkaperustaisuus. Vihreä talous onkin kokonaisvaltaisesti kestävien ratkaisujen taloutta. Vihreän talouden toimintamalli keskittyy siihen, millaisia muutoksia tämä syväkäs lähdöllinen siirtymä kestävään, uusiutuvia luonnonvaroja hyödyntävään talouteen tarkoittaa nimenomaan maaseudulla. Malli perustuu alueellisiin hajautettuihin ratkaisuihin ja mahdollisimman omavaraiseen energian- ja elintarvikkeiden tuotantoon suljetuissa kierroissa. Yhtenä ratkaisuna haetaan mahdollisuuksia korvata ulkoisia ostopanoksia alueen omilla resursseilla, etsitään mahdollisuuksia tuottaa kasvava osa energiasta ja elintarvikkeista lähialueelta ja siten turvata alueen elinvoimaa. Tavoitteena on luoda yhteiskunnan toimintamalli, jossa hajautetut ja keskitetyt ratkaisut tukevat ja täydentävät toisiaan tasapainoisen yhteiskunnan luomiseksi.

Suomen maaseudulla biotalous koostuu toimintamallissamme pienistä ja isoista ratkaisuista, joista osa on keskitettyjä, mutta etenkin hajautettuja. Prosesseissa voidaan yhdistää monta eri raaka-ainetta eri tuotantotavoilla useiksi tuotteiksi, kuten sähkön ja lämmön yhteistuotanto. Vihreä taloudessa Suomella on mahdollista panostaa monia maita enemmän meilläkin tällä hetkellä alihyödynnettyihin luonnontuotteisiin, kuten marjoihin, sieniin, yrtteihin, kaloihin ja riistaan, sekä aineettomiin hyödykkeisiin.

Yhteiskunnalle muutos tuo huoltovarmuutta, lisääntyvää hiilineutraaliutta, valtion tulonsiirtojen vähene mistä sekä parempaa kauppataseen tasapainoa, samalla koko energia- ja elintarvikesektorin kannattavuus paranee. Liiketoiminnan kehittämisessä keskitytään yleensä yrityskohtaiseen kehittämiseen, tässä mallissa tavoitellussa liiketoiminnassa painotetaan yhteisöllistä yrittämistä tavoitteena ”hyvä elämä” yksilölle ja yhteisölle, ei pelkästään yritykselle.

Viitekehyksenä konkreettisen mallin luomisessa toimivat

- **Resurssitehokkuus.** Luonnonvarojen käyttö Bkt:hen verrattuna on Suomessa kaksinkertaista EU:n keskiarvoon verrattuna. Resurssitehokkuuden huomattava parantaminen on keskeinen tavoite.
- **Luottamus.** Luotavissa toiminta-, liiketoimintamalleissa ja sosiaalisissa malleissa pyritään keskeisesti luomaan vahva luottamus osapuolten välille. Luottamus lujittaa toimijoiden välisiä suhteita.
- **Kestävyys.** Kehitettävissä malleissa korostuvat ekologisen kestävyuden lisäksi sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys.
- **Sosiaaliset ja teknologiset innovaatiot.** Biotalous on lähes aina kyse erilaisesta tai uudelta ajattelusta, uudesta ja erilaisesta tavasta toimia sekä myös uudelta tavalla sovellettuna, kuuluu yleensä aina osaksi toimivaa biotalouskonseptia.

Alueellisemmat arvoketjut ja verkostot ovat avainasemassa, jotta kierrot, sivuvirrat ja arvonlisäys toimivat käytännössä. Vihreässä taloudessa joudutaan todennäköisesti kehittämään uusia ratkaisuja myös liiketoimintaan, rahoitukseen ja omistajuuteen. Resurssien säästeliäs käyttö ja kiertotalous edellyttävät verkostomaista yhteen toimimista ja vahvaa yhteisöllisyyttä. Vihreässä taloudessa onkin ihmisten kesken kyse nimenomaan sellaisesta yhteisöllisestä kehittämisestä, jossa yhteisön kollektiivinen toimijuus ja kyky saada aikaan tärkeinä pidettyjä asioita ovat keskiössä.

Hilikka Vihinen

VTT (yleinen valtio-oppi), dosentti

Maaseutupolitiikan professori MTT Taloustutkimuksessa

Johtaa MTT:n Vihreän talouden mahdollisuudet -tutkimusalueetta, ja MMM:n rahoittamaa Vihreän talouden toimintamalli -hanketta.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän apulaispääsihteeri

Energiaomavarainen maaseutuyritys

Maaseutuyrityksen tai maatilan energiaomavaraisuudella tarkoitetaan yleensä sitä, että maatila tuottaa lämpöä, sähköä ja liikennepolttoainetta omaan tarpeeseensa. Energiaomavaraisuutta tavoitellaan, koska se vähentää riippuvuutta energian saatavuudesta ja hintavaihteluista. Kaikkien edellä mainittujen energiamuotojen tuottaminen kiinnostanee kuitenkin vain harvoja maaseutuyrittäjiä, koska tuotantoon sitoutuu paljon pääomaa ja tuotanto vaatii osaamista ja työpanosta. Yritys voi kuitenkin tuottaa joitain energiamuotoja yli oman tarpeen ja ostaa osan tarvitsemastaan energiasta. Vaikka yritys ei ole energiaomavarainen, se voi olla energianeutraali tai jopa energiaylijäämäinen. Monet maatilat tuottavat jo nyt lämmön oman metsän puusta tai omalta suolta korjatusta turpeesta. Lämmöntuotanto poikkeaa sähkön ja liikennepolttoaineen tuotannosta siinä, että lämmitykseen on tilalla joka tapauksessa investoitava ja investoinnit ovat yleensä tilan liikevaihtoon suhteutettuna kohtuullisia. Lämmöntuotanto onkin suositeltavin askel kohti energiaomavaraisuutta ja puu ja turve ovat suosituimmat energianlähteet. Puun käyttö edistää metsien hyvää hoitoa ja on kasvihuonekaasupäästöjen näkökulmasta turvetta suositeltavampi vaihtoehto.

Maatilat nähdään todennäköisinä yhdistetyn lämmön ja sähkön pientuottajina (CHP) tulevaisuudessa. Biokaasua tai metsähakkeesta tuotettua puukaasua muutetaan polttomoottorin avulla sähköksi ja lämmöksi. Hyvän energiahyötysuhteen saavuttamiseksi lämpö pitäisi pystyä käyttämään hyväksi, koska lämmön osuus tuotetusta energiasta on noin 70 %. Yhdistetyn lämmön ja sähkön tuotannon aloittaminen edellyttää mittavia investointeja ja tukipolitiikka ohjaa tuotantoa yli 100 kVA:n yksiköihin. Edellinen tarkoittaa, että laitoksen kaasutehon on oltava 300 – 400 kW. Vaikka oma sähköntuotanto antaa turvaa sähkökatkojen varalta, sähkön saanti voidaan turvata paljon pienemmälläkin rahamäärällä investoimalla aggregaatiin. Pien-CHP-tuottajia on toistaiseksi vähän, tuotantotekniikka on osin vakiintumatonta ja tuotannon kannattavuudesta on vähän tietoa saatavilla.

Biokaasu tai puusta valmistettava biodiesel ovat liikennepolttoaineita, jotka soveltuvat tuotettavaksi Lapin alueella. Biokaasun liikennekäyttö edellyttää kuitenkin kaasun puhdistamista, mikä lisää kustannuksia. Kylmyys pienentää biokaasusta saatavaa nettoenergian määrää, koska reaktorin lämmittämiseen kuluu paljon energiaa. Biodieselin valmistus puusta on laajamittaista tehdasteollisuutta, eikä se siis sovellu maataloille. Liikennepolttoaineen tuotanto onkin maatilan energiaomavaraisuuden suurin haaste. Käsivarren Lapissa, Suomi-neidon pään alueella ja rannikkoalueilla on muuta maata paremmat mahdollisuudet tuottaa tuulivoimaa. Yksi 3 MW:n tuulivoimala tuottaa 4 – 14 GWh sähköä vuodessa sijainnista riippuen. Suurehko tuulivoimala on kuitenkin monelle maaseutuyritykselle ylivoimaisen suuri investointi (3 – 5 milj. €).

Hannu Mikkola

yliopistonlehtori (maatalouden energiatekniikka)
Maataloustieteiden laitos
Helsingin yliopisto

hannu.j.mikkola@helsinki.fi
puh. 050318548

Koulutus elinkeinoelämän aitona aisaparina

Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusta annetaan lapissa neljässä eri oppilaitoksessa, Lapin ammattiopistossa, Ammattiopisto Lapiassa, Itä-Lapin ammattiopistossa ja Lapin ammattikorkeakoulussa. Tämän päivän oppilaitosten toiminta poikkeaa huomattavasti siitä, mitä se oli vielä pari vuosikymmentä sitten. Laki ammatillisesta koulutuksesta määrittelee ammatillisen koulutuksen tarkoituksen seuraavasti. Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita, sekä edistää työllisyyttä. Vastaavasti laki ammattikorkeakouluista toteaa ammattikorkeakoulujen tehtävästä seuraavaa. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin perustuvaa korkeakouluopetusta, sekä harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa, sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Koulutus on nykyään kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa työelämäläheistä. Suuri osa osaamisesta hankitaan todellisissa työelämään sijoittuvissa oppimisympäristöissä. Tällaisen toimintamallin onnistuminen vaatii hyvää yhteistyötä paikallisen työelämän ja oppilaitosten kesken. Onnistuessaan hyvin tämä malli palvelee kaikkia osapuolia. Lapissa ammattikorkeakoulu ja ammattiopistot ovat merkittäviä toimijoita tutkimus ja innovaatiotoiminnassa. Suuri osa alueelle eri ohjelmien kautta kanavoituvasta Euroopan Unionin kehittämisrahasta hallinnoidaan oppilaitosten toimesta. Oppilaitokset ovat myös mukana partnereina muiden hallinnoimissa hankkeissa. Hanketyön kautta tapahtuvalla tutkimus- ja kehittämistoiminnalla oppilaitokset pyrkivät tukemaan alueen elinkeinoelämää.

Lapissa ammatilliset oppilaitokset ja ammattikorkeakoulu tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet opiskeluun. Luonnonvara- ja ympäristöalalta löytyy useita ammatteja. Koulutus jakaantuu selkeästi kahteen osaan, nuorille tarjottavaan perusopetukseen ja aikuisille erikseen suunnattuun aikuiskoulutukseen. Näiden lisäksi palvelutoimintana tarjotaan alueen työelämälle räätälöityjä koulutuspalveluita. Aikuiskoulutuksen tavoitteena on tarjota aikuisille mahdollisuus itsensä kehittämiseen. Kyseessä voi olla tutkinto, pätevyyden hankkiminen tai jo olemassa olevan osaamisen kehittäminen. Ammatillisissa oppilaitoksissa tutkintoon tähtäävä koulutus on yleensä näyttöihin perustuvaa ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon tähtäävää. Ammattikorkeakoulussa aikuisille suunnattu koulutus järjestetään siten, että se on mahdollista myös työssäkäyvälle. Avoimen ammattikorkeakoulun kautta on mahdollisuus kenellä tahansa opiskella ammattikorkeakoulututkintoihin kuuluvia opintoja. Avoimen ammattikorkeakoulun kautta on myös mahdollista hakeutua tutkinto-opiskelijaksi. Oppilaitosten tehtävä on huomattavasti laajempi kuin pelkkä koulutus. Ammattikorkeakoulun ja ammatillisten oppilaitosten on osallistuttava vahvasti alueensa työelämän kehittämiseen. Tämä tehtävä näkyy nykyisten oppilaitosten tavassa toimia.

Veli Juola

Opetusjohtaja
Lapin ammattikorkeakoulu
MMM, metsänhoitaja

Veli Juola on pitkän linjan metsämies, Metsäteknikko, metsätalousinsinööri ja metsänhoitaja.

Hän on ollut opetuksen parissa erilaisissa tehtävissä vuodesta 1978. Lisäksi hänellä on pitkä kokemus kansainvälisistä tehtävistä useissa eri maissa.

Lapin keskikokoisten maatilojen tulevaisuus

Maaseudun ja maatalouden toimintaympäristö on muuttumassa nopeasti. Maapallon kasvava väestö, monien uusiutumattomien luonnonvarojen väheneminen, kasvavat ympäristön suojeluun liittyvät haasteet, ilmastonmuutos ja kaupan vapautuminen aiheuttavat suuria muospaineita maatilojen toimintaan. Maatilojen rakennekehitys onkin ollut nopeaa, tilakoko ja tehokkuus ovat kasvaneet ja toisaalta tilojen määrä vähentynyt nopeasti.

Lappi on suurelta osin harvaanasuttua maaseutua. Euroopassa vuoristoalueiden ja harvaan asuttujen erityispiirteiksi ovat tunnistettu mm. ekosysteemin herkkyyys, haastavat luonnonolosuhteet viljelyn kannalta, pitkät etäisyydet ja infrastruktuurin heikkoudet, vaikeudet julkisten palvelujen järjestämisessä, väestön ikääntyminen ja väheneminen sekä vahva riippuvuus matkailusta. Monet näistä piirteistä kuvaavat myös Lapin maaseutua ja sen kehitystä. Norjassa ja Skotlannissa tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että harvaanasutuilla alueilla pienillä maataloilla on tärkeä merkitys maaseudun kestävä kehityksen kannalta (Shucksmith ja Rønningen 2011).

Kokoluokka 30–60 ha on suurin maataloustuotantoa harjoittava aktiivitulojen ryhmä Lapissa. Kyseisessä kokoluokassa tapahtuvat muutokset vaikuttavat kaikkeen Lapin maataloustuotantoon jo lähivuosina. Koska viljelijät ikääntyvät, on ennakoitavissa, että tulevina vuosina on tulossa paljon tuotannon lopettamista. Avainkysymyksenä tässä tilanteessa on, mitä tiloille ja niiden resursseille tapahtuu. Esityksen tarkoituksena on kuvata keskikokoisten tilojen jatkuvuuteen liittyviä tekijöitä. Tutkimuksen aineistona on 48 haastattelua, jotka tehtiin lappilaisille keskikokoisten tilojen viljelijöille 2011.

Tulosten mukaan monet haastatellut tilat suunnittelivat sukupolven vaihdosta tai toiminnan jatkamista itse, mutta 11 tilalla aiottiin lopettaa viljely. Niillä tiloilla, jolla suunniteltiin sukupolvenvaihdosta tai tilan kehittämistä, tulevaisuuden suunnittelua tehtiin usein ainakin jollain tasolla. Toiminnan lopettamista suunnittelevista peräti kaksi kolmasosaa ei tehnyt mitään toiminnan suunnittelua, ja vain yhdellä tilalla pitkän aikavälin visio loi lähtökohdan tilan vuosisuunnittelulle.

Sukupolvenvaihdokseen tai toiminnan lopettamiseen valmistautuvien tilojen yrittäjät kokivat, että he olivat onnistuneet melko hyvin jatkuvan kasvun toteuttamisessa, vaikka suurimmalla osalla tiloista se oli korkeintaan melko tärkeä tavoite. Henkinen tyytyväisyys viljelijänä toimimisessa oli tärkeä tai kaikkein tärkein tavoite kaikissa ryhmissä. Sukupolvenvaihdosta suunnittelevat ja tilaansa aktiivisesti kehittävät olivat henkisesti tyytyväisiä viljelijänä toimimiseen. Sitä vastoin toimintaansa lopettavissa on merkittävästi enemmän niitä, jotka olivat tyytymättömiä tässä tavoitteessa onnistumisessa.

Voimavarojen suhteen erilaisissa tiloissa ei ollut eroja. Toiminnan lopettamista suunnittelevilla tiloilla oli itse asiassa parhaat mahdollisuudet saada ulkopuolista rahoitusta sekä maatalouteen, että muuhun yritystoimintaan. Niillä oli myös keskimäärin vähemmän yritystoiminnan lainoja. Tämä kertoo osaltaan siitä, että toiminnan lopettamiseen oli pikkuhiljaa alettu valmistautua. Eniten lainaa oli sukupolvenvaihdokseen valmistautuvilla tiloilla, jotka olivat investoineet toimintaan. Haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että melko moni yrittäjä olisi valmis hyväksymään jatkajaksi myös henkilön, jota ei entuudestaan tunne. Eriytisesti toiminnan lopettamista tai sukupolvenvaihdosta suunnittelevat yrittäjät suhtautuivat myönteisesti asiaan.

Koska keskikokoisten maatilojen luokka on isossa roolissa lappilaisessa maataloudessa, muutokset siinä vaikuttavat paitsi maatalouden tuotantorakenteeseen, myös maaseudun elinvoimaisuuteen yleensä. Lopettavilta yrittäjiltä löytyy valmiutta ottaa myös perheen ulkopuolisia jatkajia. Lopettavat tilat eivät olleet useinkaan lopettamassa taloudellisten tekijöiden vuoksi, vaan taustalla oli muita tekijöitä. Useilla tiloilla oli myös hyviä mahdollisuuksia muun toimialan yritystoiminnan harjoittamiseen. Näitä mahdollisuuksia olisi pyrittävä hyödyntämään kehittämistyössä.

Tilatasolla jatkuva kehittäminen on välttämätöntä. Esimerkiksi ajankohtaisten korvausinvestointien lykkääminen vaikuttaa pidemmällä tähtäimellä siihen, että tilaa ei pysty jatkamaan. Tilakohtaiset kehittämis-

toimenpiteet joilla työmäärä saadaan kohtuulliseksi, tuotantovaihtoehdot esille, sekä toimeentulomahdollisuudet näkyviin luovat edellytykset jatkuvuudelle.

Lähteet

Shucksmith, M. & Rønningen, K. 2011. The Uplands after neoliberalism? – The role of the small farm in rural sustainability. *Journal of Rural Studies* 27: 275-287.

Leena Rantamäki-Lahtinen,

MMT Leena Rantamäki-Lahtinen toimii erikoistutkijana MTT taloustutkimuksessa. Hän on tutkinut pitkään maaseutuyrittäjyyteen liittyviä kysymyksiä strategisen johtamisen näkökulmasta. Hänen erikoisalanaan ovat monialaisten maatilojen johtaminen, erilaiset maaseutuelinkeinot sekä viljelijöiden päätöksentekoon liittyvät teemat.

Porotalouden merkitys paikallistaloudelle

Porotaloutta harjoitetaan poronhoitoalueella ja sen taloudellinen, elinkeinollinen ja elämäntavallinen merkitys vaihtelee alueellisesti. Maantieteellisen sijainnin lisäksi myös alueiden muut eroavaisuudet heijastuvat poronhoitotapoihin ja -kulttuuriin. Syrjäisimmillä alueilla kuten Savukoskella, jossa alkutuotanto on merkittävä työllistäjä, porotalouden merkitys on aivan toinen kuin maakunnan keskusalueella Rovaniemellä. Porotalouden tärkeys alueelle liittyykin keskeisesti siihen, miten se nivoutuu muihin luontaiselinkeinoihin alueella.

Kohdealueina tutkimuksessa olivat Kittilä, Rovaniemi ja Savukoski. Porotalouden välittömät tulovaikutukset olivat Kittilässä noin 2 miljoonaa euroa ja kerrannaisvaikutukset huomioon ottavat kokonaisvaikutukset 3,8 miljoonaa euroa. Vastaavat vaikutukset Rovaniemellä olivat 2,4 ja 5,1 miljoonaa euroa ja Savukoskella 1,6 ja 3,1 miljoonaa euroa. Suurimmat kerrannaisvaikutukset olivat Rovaniemellä, jonka talous on suurin ja rakenteeltaan monipuolisin. Porotalouden hankinnoista suuntautui siellä eniten kotikuntaan. Toiseksi suurimmat kerrannaisvaikutukset olivat taloudeltaan pienimmässä tutkimuskohteessa Savukoskella. Porotalouden kannattavuus oli siellä paras ja sen myötä kotitaloudet saivat suhteellisesti enemmän tuloja porotaloudesta kuin muualla. Kotitalouksien kulutus paikkakunnalla nosti kerrannaisvaikutukset suuremmiksi kuin Kittilässä. Porotalouden suhteelliset kerrannaisvaikutukset olivat kaikissa kunnissa suuremmat kuin muilla toimialoilla.

Porotalouden työllistävyys oli Kittilässä välittömästi 109 ja kokonaisuudessaan 125 henkilötyövuotta. Rovaniemellä vastaavat vaikutukset olivat 78 ja 93 työvuotta ja Savukoskella 52 ja 62. Välittömät työllisyysvaikutukset ovat tulovaikutuksia suhteellisesti suuremmat, koska porotaloudessa tuotosta (tuloa) kohden työskentelee huomattavasti enemmän kuin muissa elinkeinoissa. Savukoskella porotalous työllistää 11 prosenttia kaikista työllisistä. Rovaniemellä porotalouden työllisyysosuus on 0,2 prosenttia.

Elinkeinon harjoittaminen taloudellisesti ei sulje pois sitä, että elinkeino on harjoittajalleen myös elämäntapa. Poronhoito miellettiin luottoelinkeinoksi – jonka varassa myös muut, lyhyemmät tai sivutoimiset työsuhteet tulivat kannattaviksi. Tällöin poronhoidon merkitys on suurempi kuin mitä sen taloudellinen merkitys osoittaa. Käytännössä poroperheet saavat tuloa monesta lähteestä ja ovat monialayrittäjiä. Perheen sisällä eri elinkeinoalat ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa keskenään ja niiden painosuhteet vaihtelevat suhdanteiden mukaan. Siksi porotalouden merkitystä aluetaloudelle tulisi katsoa monialaisen yrittäjän näkökulmasta, eikä erillisinä elinkeinon haaroina ja niiden merkityksinä aluetalouteen. Tämä antaisi luotettavamman kuvan elinkeinon merkityksestä. Tähän tarvitaan uudenlaista lähestymistapaa ja uusia tutkimuksen keinoja.

Asta Kietäväinen (YTT, MMM) toimii tutkijana Lapin yliopiston Arktisessa keskuksessa. Hän on tutkinut asutustilallisten metsäsuhdetta ja selviytymistä maatalouden murroksissa, porotalouden vaikutusta aluetalouteen ja työllisyyteen, ilmaston muutoksen vaikutusta luontomatkailuun ja monipaikkaista asumista.

Millainen on hyvä arjen turvan toimintamalli

Kuntien taloudellinen liikkumavara käy yhä ahtaammaksi. Uudet toimintamallit ja lisäresurssit ovat välttämättömiä. Kunta ei voi toimia yksin, vaan tarvitaan kumppanuutta asukkaiden, järjestöjen ja yritysten kanssa. Painopiste on siirrettävä kalliista korjaavasta työstä ehkäisevään työhön. Kuntalaisten näkökulmasta talouden ja palvelutuotannon ongelmat ovat paikallisia. On tärkeää, että olemassa olevat resurssit suunnataan tehokkaasti asukkaiden tarpeisiin.

Arjen turvaa kunnissa -hankkeen pilottikunnissa (Kemijärvellä, Pelkosenniellä, Posiolla, Pudasjärvellä ja Torniossa) alettiin rakentaa uutta toimintamallia laajassa yhteistyössä kuntien poliittisen ja virkamiesjohdon sekä järjestöjen, kyläyhdistysten, oppilaitosten, seurakunnan ja yrittäjien kanssa. Pilottikunnissa sovittiin tärkeimmistä kehittämisen kohteista, joita olivat mm. lasten ja lapsiperheiden palvelut sekä ikäihmisten kotona asumisen tukeminen. Näihin alettiin rakentaa palvelukokonaisuuksia avoimessa verkostoyhteistyössä. Yhteistyötapaamisissa yllätettiin siitä, että paikallisia ja alueellisia resursseja oli paljon enemmän kuin oli osattu toivoa. Eri tahojen palvelut olivat hajallaan ja yhteistyötä oli vähän. Huomattiin, että ongelmat ovat ratkaistavissa, kun toimijat pääsevät sovittamaan osaamisensa ja voimavaransa yhteen.

Kunnanjohtajat ja yhteistyökumppanit näkevät toimintamallissa mahdollisuuden tuottaa lähipalveluja ja arjen turvaa aiempaa tehokkaammin. Yhteistyötapaamisissa on havaittu, että kunnat, seurakunnat ja järjestöt tarjoavat lapsiperheille suunnattuja palveluita samoille alueille, osan kunnasta ollessa ilman kyseisiä palveluja. Yhteisellä suunnittelulla ja resurssien yhdistämisellä saadaan parempaa palvelua suuremmalle joukolle. Tämä tuo tehokkuutta ja lisää hyvinvointia. Kunta tukee mielellään tällaista kylien ja järjestöjen toimintaa.

Arjen turvaa kunnissa -hanketta (2012–2014) rahoittaa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma. Arjen turvaa kunnissa -toimintamalli sai Euroopan parhaan alueellisen toimintamallin tunnustuksen Euroopan julkishallinnon instituutin EIPA järjestämässä European Public Sector Award EPSA 2013 -kilpailussa. Kilpailussa etsittiin luovia ratkaisuja Euroopan taloudellisen kriisin selättämiseksi ja levitettiin huippuinnovaatioita Eurooppaan. Toimintamallia arvostettiin verkostoinnovaationa, joka rikkoo siilo-hallintomentaliteettia ja yhdistää sekä maaseudun että hyvinvoinnin haasteet tiukassa taloudellisessa tilanteessa.

Arjen turvaa -toimintamalli mahdollistaa hyvän elämisen ja asumisen myös Lapin maaseudulla. Kunnissa resursseja vapautuu elinvoiman kehittämiseen ja alueen vahvuuksien realisoimiseen.

Lapin liitossa valmistellaan hankekokonaisuutta jonka osana on tämän toimintamallin jalkauttaminen. Kokonaisuuteen kuuluu paikallisia, alueellisia ja kansainvälisiä hankkeita. Toimintamallia tarkastellaan Lapin liiton sote -valmisteluhankkeessa yhteistyöhön perustuvana, sosiaali- ja terveystaloudellisia säästöjä tuovana toteuttamiskeinona.

Erkki Parkkinen on Pelkosenniemen kunnanjohtaja. Hän aloittaa vuoden 2015 alussa Sallan kunnanjohtajana. Koulutukseltaan hän on oikeustieteen kandidaatti ja varatuomari. Parkkinen tuntee hyvin Lapin erityisolosuhteet, haasteet ja vahvuudet. Pitkän yrittäjätaustan omaavana ja myöhäsyntyisenä virkamiehenä hän suhtautuu hyvin avoimesti ja ennakkoluulottomasti uusiin sektori- ja toimijarajat yhdistäviin sekä turhaa sääntelyä vähentäviin, joustaviin palvelujen tuottamistapoihin.

Kuntien rooli muuttuu, muuttuuko elinkeinojen kehittäminen?

Moderni elämäntapa vaatii monia erikoistuneita tuotteita ja palveluita. Näiden osalta Lappi jo hyvin vähäisen asukasmäärän perusteella pystyy tuottamaan omalla alueella hyvin rajallisesti. Alueellinen omavaraisuus on siis vähintäänkin suhteellinen käsite ja se on saavutettavissa vain muutamien kulutusnimikkeiden varassa. Lappilaisesta näkökulmasta omavaraisuus tarkoittaa ennen kaikkea energiaa, ravintoa ja jossain määrin myös rakentamisen materiaaleja. Näitten osalta meillä on maakunnassa luontaisia edellytyksiä.

Alueellista omavaraisuutta olisi hyvä tarkastella laajemmassa näkökulmassa. Alueelle tulevien ja alueelta lähtevien virtoihin liittyvät pääomasiirrot tulisi positiivisia tai vähintään tasapainossa. Tasapainotilaan voidaan pyrkiä lisäämällä alueen vientiä ja korvaamalla alueen tuontia.

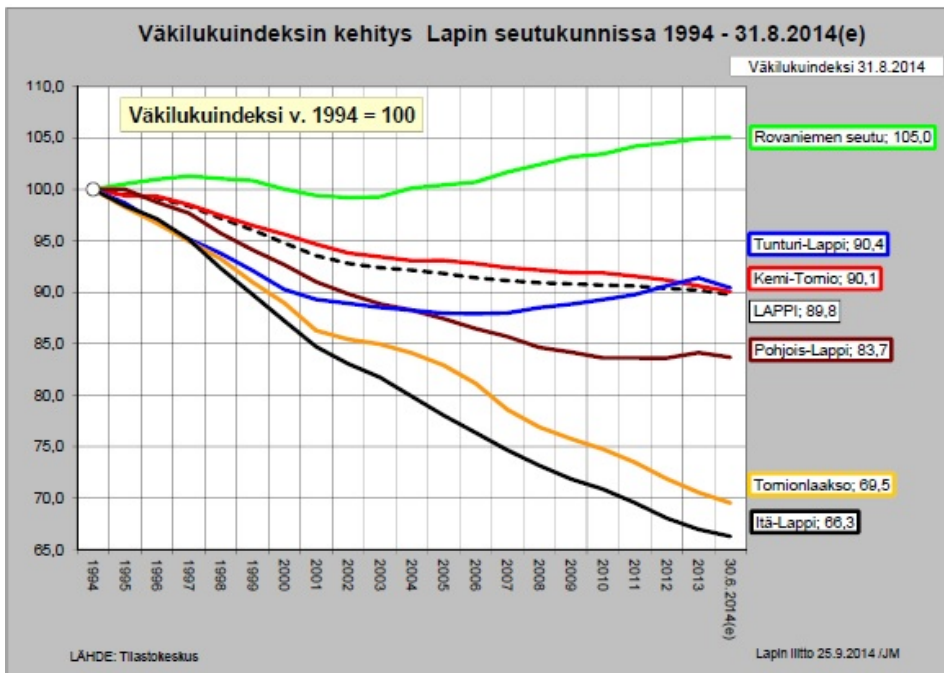
Tilannetta voidaan kuvata oheisella kuviolla:

Kuvio 1

Kuvion alue 1 on pitkälti perinteistä elinkeinopolitiikkaa. Kuvassa on Sodankylän tilanne, mutta se kuvaa myös suhteellisen hyvin koko Lapin tilannetta. Keskeisiä vientituotteita ovat kaivosteollisuus, matkailu, perinteinen maa- ja metsätalous. Viimeksi mainittu toimiala koko Lapin mitataavassa sisältää myös paperiteollisuuden. Sodankylän erikoisuus on alueen vahva tiede- ja tutkimustoiminta Tähtelän alueella sekä Jääkäriprikaatissa.

Perinteinen elinkeinopolitiikka ei kuitenkaan enää riitä. Tästä on selvä indikaatio Lapin väestön kehitys. Merkittävillä investoinneilla matkailuun ja kaivosteollisuuteen Tunturi-Lapin ja Pohjois-Lapin alueilla on saatu väestön kehitys vain tasaantumaa. Kemi-Tornion teollisuusalueilla kehitys on myös tasaisesti laskeva. (kuvio 2)

Kuvio 2

Kunnan uudet roolit elinkeinojen osalta

Kun suunnataan toimintoja kaaviossa 1. alueellisen kulutuksen osalle, puhutaan paikallisten resurssien hyödyntämisestä ennen kaikkea paikalliseen kulutukseen. Paikallinen energia ja ruoka tuotetaan ennen kaikkea alueen maaseudulla ja kylissä. Kyseessä on myös pääsääntöisesti suhteellisen pirstaleisia mahdollisuuksia niin resurssien, kysynnän kuin myös työn ja pääoman tarjonnankin osalta.

Kunnan rooli tulee korostumaan näiden erilaisten resurssien hyödyntämisen koordinoijana ja edistäjänä. Tässä roolissa kunnilla on monia mahdollisuuksia edistää asioita:

- toimijaverkostojen (tuotanto aloittain, logistiikka, markkinat) tunnistaminen
- arvoketjut alueen avainalueilta, niiden avaininvestoinnit sekä yhteyksien edistäminen
- kylätason suunnitelmien sparraus ja avustaminen
- yhteistoiminnan edistäminen mm. tilojen osalta (kylätalot, koulut, terveystioski yms.)
- paikallisdemokratian lisääminen
- paikallisten integrointi mukaan palvelutuotantoon (3. sektori ja mikroyritykset)
- julkisten hankintojen suuntaaminen paikallisille toimijoille.

Alueellisen omavaraisuuden kehittämisessä kunnilta edellytetään laajaa ja uudenlaista aktiivista otetta alueen kehittämiseen.

Jukka Lokka

Kauppätieteiden maisteri

Kehittämisjohtaja, Sodankylän Kunta

Virkavapaalla 15.11.2014 asti ja osallistuu MMMn tilaamaan Vihreän talouden -hankkeeseen. Hanke on Suomen biotaloustrategian sovellusmallinnos harvaan asutun maaseudun hajautetuille toimintamalleille.

Onko aluelautakunnista apua alueen elinvoimaisuuden kehittämisessä?

Rovaniemi

Rovaniemen kaupunki ja Rovaniemen maalaiskunta yhdistyivät vuonna 2006. Uudesta Rovaniemestä muodostui silloin väestöltään Suomen 15. suurin kaupunki ja pinta-alaltaan Euroopan suurin kaupunki. Rovaniemellä asuu nyt noin 61 000 asukasta. Kaupungin keskustaa ympäröi 52 kylän maaseutualue.

Rovaniemen kaupungin päättävissä elimissä nähtiin kuinka kylien ääni jäi yhdistymisen myötä liian vähäiseksi. Kaupunki päätti vuonna 2012 käynnistää aluelautakuntamallin kokeilun vuosille 2013 – 2016. Kokeilussa Yläkemijoella vuodesta 1993 toimineen aluelautakunnan toimintamalli laajennetaan viidelle muulle palvelukyläalueelle. Uusien aluelautakuntien perustaminen nähtiin tarpeelliseksi entisen Rovaniemen maalaiskunnan kylien elinvoimaisuuden säilyttämiseksi. Kokeilun tavoitteena on että tulevaisuudessa kuudella Rovaniemen palvelukylä-alueella toimivat aluelautakunnat järjestävät alueensa lähipalvelut ja toteuttavat kehittämistoimintaa alueen asukkaiden näkemysten ja olemassa olevien resurssien mukaisesti.

Aluelautakunnille on annettu todellinen valta päättää alueensa palveluista tärkeimpien palveluiden osalta. Aluelautakunnilla on rahaa, jonka käytöstä ne päättävät. Aluelautakunta on nykyisessä organisaatiossa tilaajalautakunta. Vuoden 2014 aikana Rovaniemen kaupunki valmistelee siirtymistä vaiheittain uuteen organisaatiomalliin. Tämä muuttaa myös aluelautakuntien roolia joiltakin osin.

Aluelautakuntien yhteistyöllä on saatu kaupungin suunnitelmiin uusia yhteisiä hankkeita, joilla voimme säilyttää ja jopa lisätä uusia palveluita aluelautakunta-alueille. On mahdollista, että aluelautakuntien myötä maaseutualueiden yrittäjät saavat paremmat mahdollisuudet tarjota palveluitaan alueen asukkaille.

Jokaiselle aluelautakunta-alueelle on laadittu yhdessä kyläläisten kanssa Rovaniemen maaseutuohjelmaan perustuva kehittämissuunnitelma. Aluelautakunta on alueensa elinvoimaisuuden kehittäjä. Parhaimmillaan aluelautakunta on alueensa innovaattori, joka luo positiivista henkeä alueellaan.

Timo Eskelinen

Puheenjohtaja

Ala-Kemijoen aluelautakunta

Timo Eskelinen on 62 vuotias eläkkeelle siirtynyt entinen 44 vuotta palvelut yrittäjä. Kotipaikka on Sinettä. Toimialana olivat rakentaminen, tili- ja isännöinti. Metsästys ja kalastus ja yleensä luonnossa liikkuminen kuuluvat myös eläkeläisen arkeen.

Millaisia elinkeinollisia mahdollisuuksia Lapin maaseutu tarjoaa?

Maaseutu autioituu, miksi? Voidakseen joksikin hyvin, ihminen tarvitsee energiaa, elintarvikkeita, elinkeinon, yhteisöllisyyttä ja jonkinlaisia palveluita. Nykymuotoisessa kylässä kaikkea näitä on saatavilla, mutta niistä maksettava hinta tulotasoon nähden on yleisesti ottaen huomattavan korkea. Kylien varallisuuden pakeneminen pienentää ostovoimaa, ja sitä kautta hankaloittaa alueen sisäisen varallisuuden jakautumisen mahdollisuuksia. Yksilön, yrityksen, yhteisön, kunnan tai jonkin muun tarkasteluyksikön osalta varallisuuden pakeneminen aiheuttaa jollakin aikajänteellä kurjuutta, yrityskehitystä sitä kutsuttaisiin maksukyvyttömyydeksi, joka pakottaa ihmiset hakeutumaan alueille, joilla elämisen edellytyksiä on vielä olemassa.

Kuinka tämä kierre katkaistaan? Yksinkertaisuudessaan, tarkasteluüksiköstä riippumatta, lisäarvoa saadaan, jos varallisuutta onnistutaan kerryttämään enemmän kuin sitä kulutetaan, ja siihen ei ole kuin kaksi tapaa. Ansaitaan enemmän tai vähennetään kulutusta, siis karrikoiden viimeinen sammuttaa valot taktiikkaa. Kun kyseessä on lappilainen maaseutu, lisäansainnan kehittäminen tarkoittaa lähes poikkeuksetta kylissä tapahtuvan yritystoiminnan kautta saatavaa tulonmuodostusta. Maaseudun kylien kohtalon tuleekin ratkaisemaan se, kuinka sinne onnistutaan luomaan kestävää toimialarajat rikkovaa yritystoimintaa resurssiviisaassa taloudessa.

Lappilainen maaseutu on elinkeinollisesti erityisen hyvässä asemassa, jos tarkastelunäkökulmana ei pidetä paikallisen kyläläisen peruspositiivista ajatusrakennetta kylän tulevaisuudesta. Nykyiset megatrendit niin energia-, elintarvike- kuin matkailusektorilla vahvistavat globaalia kiinnostuksen kasvua lappilaista maaseutua kohtaan. Jokaisella alueella on omat vahvuutensa liiketoiminnan harjoittamisessa, jossa resurssi- sekä elämyspotentiaali tarjoavat monenlaisille toimijoille mahdollisuusentän, joka odottaa vain toimijoita. Lappilaisen maaseudun kehittymisen kannalta onkin ensiarvoisen tärkeää, että toimijat eri tasolla tunnistavat sen potentiaalin mitä luonto sekä osaaminen meille tarjoavat, ja yhdistävät sen innovatiivisesti resurssiviisaalla tavalla vastaamaan kysynnästä johdettuja tarpeita. Tällöin menestyminen on taattua. Näin onnistumme yhdessä luomaan kyliin uutta elinkeinoa, joka mahdollistaa väestön siellä asumisen ja onnellisen elämän, sekä sitä kautta palveluiden uudenlaisen rakentumisen vastaamaan kyläläisten tarpeita.

”Suomalaisella maaseudulla ja sen toimijoilla on mahdollisuus hyötyä ihmisten muuttuneista tarpeista. Maailman muutos kannattaa ottaa omiin käsiin.” -*Onni, eväitä maaseudun uuteen talouteen*. Jäämmekö siis vielä odottamaan sitten kun, vai joko tartumme, ei haasteisiin vaan, mahdollisuuksiin!

Johannes Vallivaara toimii ProAgria Lapin yritysasiantuntijana. ProAgria tarjoaa asiantuntija-palveluita maaseudulla toimiville yrityksille tuotannon, talouden ja johtamisen saralla. Johannes on keskittynyt alkavien ja toimivien yritysten liiketoimintojen käynnistämisen ja kehittämisen problematiikkaan, sekä kylien positiivisen kierteen luomiseen.

johannes.vallivaara@proagria.fi
040 684 5741

Green Care – Mitä se on?

Luonnon terveyttä ja hyvinvointia tukevat vaikutukset on tunnettu jo vuosisatojen ajan. Luonnossa liikkuminen koetaan hyvinvointia edistäväksi ja virkistäväksi. Tätä tukevat useat tutkimukset. Myös metsäntutkimuslaitos on tullut omissa tutkimuksissaan samaan tulokseen. Näyttöä on elpymisestä, sykkeen taantumisesta sekä stressin alenemisesta. Samaan aikaan on näkyvissä väestön ikääntyminen, kansansairauksien lisääntyminen ja mielenterveysongelmien kasvu. Miksi emme lisää ikäihmisten toiminnallisuutta tai helpottaisi sairauksien oireita luonnon hyvinvointivaikutusten avulla, tai ennaltaehkäisisi sairauksien syntymistä?

Omatoimiseen luonnossa liikkumiseen kannustamisen lisäksi on syytä nähdä luonnon ja hyvinvointialan asiantuntijuuden yhdistyvän ja tuottavan maakunnan resursseista lisämahdollisuuksia laajemminkin hyvinvoinnin edistämiseen. Luonnon tuottaman hyvinvoinnin kautta voidaan vaikuttaa sairauksien hoitoon, kuntoutumiseen sekä kasvatukseen ja virkistymiseen. Ennaltaehkäisevänä luonnon vaikutukset tuovat yksilölle suurta hyötyä ja yhteiskuntaan taloudellisista hyötyä.

Uusia palveluita on muotoiltu Green Care -toiminnan kautta yhdistäen luonto ja hyvinvointi eri toimialoille soveltuviksi palveluiksi. Lapin alueella Green Care rajapinnoilla olevaa yritystoimintaa on runsaasti ja kiinnostusta toiminnan edistämiseen löytyy. Hankkeiden lisäksi Lapissa on edistetty Green Care -toiminnan vakiinnuttamista perustamalla valtakunnallisen Green Care Finland ry:n toimintaa tukeva alajaos Green Care Lapland. Green Care tarkoittaa luonnosta saatavien hyvinvointivaikutusten tavoitteellista hyödyntämistä hyvinvoinnin edistämiseksi. Kaikki luonnossa toteutettava toiminta ei silti lukeudu Green Care nimikkeen alle.

Green Care -toimintaa määrittävät peruselementit ja – edellytykset, jotka määräytyvät ohjaavan henkilön ammatillisuuden, asiakkaan tavoitteen sekä käytettävän luontoympäristön ja menetelmän mukaan. Useat yrittäjät näkevät Green Caren antavan toiminnalleen yhteisen nimittäjän. Vaikka Green Care –toiminnassa on vielä kehitettävää, on nähtävissä paljon mahdollisuuksia uusien palveluiden kautta maaseudun elinkeinotoiminnan vilkastuttamiseen. Lappi tarjoaa hyvät puitteet luonnon hyvinvointivaikutusten hyödyntämiselle matkailu- ja virkistyspalveluissa sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Hyvinvoinnin näkökulma tulee huomioida myös alueiden käytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja elinkeinojen yhteensovittamisessa. Meidän on rohkeasti tuotava esiin alueemme erityisyydet puhtaasta luonnosta, luonnontuotteista, monialaosaamisesta, kulttuurista, vuodenaikojen vaihtelusta ja lappilaisesta vieraanvaraisuudesta.

Sanna Vinblad (agrologi AMK) työskentelee Lapin ammatinkorkeakoulun luonnonvara-alan TKI-tehtävissä ja on toiminut myös projektipäällikkönä Green Care -hankkeissa. Vinblad toimii Green Care Lapland alajaoston puheenjohtajana. Vinblad on suorittanut myös merkonomin ja luontoyrittäjän ammatilliset opinnot. Hänen sydäntään lähellä ovat luonto, eläimet ja yrittäjyys.

Lappilainen elämäntapa ja sen hyvinvointivaikutukset

Lappi on kautta maailman tunnisteosa varsinaiseen Suomeen. Paavo Nurmi on vanhentunut ja Talvisota häviää historiaan paikalliskahakkana II maailmansodan ensivaiheissa. Kusiaispesässä istumiset ja erakko-
luonteiset ihmiset eivät enää toimi ja Kekkonenkin trapetsikävely kahden valtablokin välissä on mennyttä
aikaa....

Mutta Lappi; sen kaiken aikaa säilynyt erikoisluonne näyttää kestävän ajasta toiseen. Matti Poutvaaralain-
nen kuva Lapista elää yhä maailmalla. Vaikka se on suurelta osin vanhentunut, sen markkina-arvo toimii
edelleen ja se on erinomainen asia meille lappilaisille. Valitettavasti se toimii vielä eteläisessä Suomessa-
kin, jossa saa vastailta edelleen kodassa asumisen tavallisuudesta ja koko Lapin kattavasta joikumusiikis-
ta. Meillä lappilaisilla on vielä omintakeinen elämäntapamme, johon uskotaan pääosin etelässä. Meiltä
itseltämme se on hävinnyt Kauniiden ja rohkeiden yms. myötä puuduttavaksi valtakulttuuriksi. Avutto-
muudessa luonnonvoimia vastaan olemme ylittäneet jopa pääkaupunkiseudun; v. -98 ollut pakkastalvi
osoitti, että suurimmassa vaarassa olivat pohjoisessa Lapissa asuvat omakotilaiset, joille sähkön katkea-
minen oli merkitä paikallista perikatoa. Onneksi muutaman vuoden takainen lumitalvi antoi meille tasoi-
tusta: me osasimme kaivaa auton lumesta ja harjata sen sillä aikaa kun toverimme Espoossa soitti hätä-
numeroihin läskipohjakengät jalassaan.

Mutta on meillä aitoja ominaisuuksiakin, joilla on kohtalaisen mitattavia hyvinvointivaikutuksia. Riitely
ja paikallispolitiikan juoniminen on lappilaista sudokua tai ristisanaa, jonka aiheuttama kitka aivoissa
pitää luovuuden lämpimillä. Pienten populaatioiden elintilan haku niukoilta apajilta lienee tärkein syy
sivusta katsottuna parempaan ”stand uppiin” kuin mitä komiikan ammattilaiset saavat aikaan...

Mutta meillä on luonto ja luontosuhde. Se on muovannut meitä niin paljon, ettei se tunnu vieläkään hellit-
tävän, onneksi. Suurpiirteisyys, laveat tulkinnat ja aikakäsitteen omintakeisuus elävät vielä muuhun val-
takuntaan nähden suhteellisen tervettä elämää. Virastot, byrokratia ja liikenteen aikataulut häiritsevät sitä
jo jonkin verran, mutta mainittujen palveluiden heikkeneminen auttaa meitä takaisin terveemmälle tielle.
Suurin lappilainen, varsinkin länsilappilainen kuntoutumismuoto on kokemassa suurta renessanssia.
Etenkin istumisen on todettu olevan ihmisen käyttämistä asennoista tuhoisin. Tähän haasteeseen vastaa
makoilukulttuuri, osassa Lappia edelleen elävä terveystapa. Makaavan ihmisen elintoiminnot pyörivät
esteettömästi ja luovuutta rajoittamatta. Tämä ”antistahanovilainen” lahja on otettava vakan alta pölytty-
mästä; sen kunnia on palautettava siinä missä sotasyölyistenkin tehtiin..

Myös Euroopan suurin sotaharjoitusalue on osa Lappia ja extreemituristien pitäisi löytää se pikimmiten.
Monikansallisten liittoumien ympärivuotiset harjoitukset pitäisivät kylät vanhuksineen elävinä. ☺

Unto Matinlompola

mielenterveyden sosiaalityöntekijä
työhyvinvointikouluttaja
kirjailija

Omavarainen Lappi -maaseutuseminaari

Seminaarin puheenjohtaja, yksikön päällikkö *Henna Linjakumpu*, Lapin ELY –keskus

9:30	Tulokshivi Maaliston ja näytettyytuustuminen		
10:00 – 10:15	Seminaarin avaus maakuntajohtaja <i>Mikko Piipä</i> , Lapin ELY		
10:15–10:45	Maaseudun myyminen murteijaisel, avauspuhe puheenjohtaja <i>uhle Siida</i> , Keskus		
	SALL A <i>Borealis</i> soifi Lapplainen elintarviketuotanto – voiko sitä olla? puheenjohtaja: <i>Oona Mäkelä</i> , <i>Mika Järvelin</i>	SALL B Lapplainen yrittäjyys kohti vihreää taloutta puheenjohtaja: <i>Simo Alonkko</i> , <i>Anne Räsänen</i>	SALL C Missä ovat maaseudun kurtit vahvuudet? puheenjohtaja: <i>Taru Leppänen</i> , <i>Mika Simola</i>
10:50 – 11:15	Elintarvikkeiden tuotantoketjulla suuret Lapissa <i>Zita Sorrikkola</i> , <i>Tuikka</i> , MTT	Vihreän talouden toimintamalli <i>Mika Viikari</i> , professori, MTT	Millainen on hyvä arjen turvan toimintamalli? <i>Erika Porkkari</i> , kuntajohtaja, Pielisenjärven
11:20 – 11:45	Pohjanen puitus – mitä se on? <i>Rainer Pekola</i> , <i>Tuikka</i> , MTT	Energiaomavarainen maaseutuyritys <i>Henna Mäkelä</i> , ylitarkastaja, Helsingin yliopisto	Kurttien rooli muuttuu – muuttuko elinkeinon kehittämiseen? <i>Lukka Lohka</i> , kehittäjäjohtaja, Sodankylä
11:45 – 12:45	Lounas ja Maaliston		
12:45 – 13:10	Lähtöruoka ja Lapin alueen identiteetti – onko sitä? <i>Yrjö Mäntyselkä</i> , yrittäjä	Hajautetun energian tuotannon pullonkaulat <i>Pekka Karppinen</i> , energia yrittäjä, Simo	Onko alueellaisuuksia apuna kylän elinvoimaisuuden kehittämiseksi? <i>Timo Eskelinen</i> , puheenjohtaja, Alueuusioston al.
13:15 – 13:40	Lähtöruoka Lapland Hotels -keittuun kilpailutena <i>Timo Miettinen</i> , keittäjä, Lapland Hotels	Koulutus elinkeinon elämäntapaan <i>Veli Tuomi</i> , opetusjohtaja, Lapin AMK	Millaisia elinkeinollisia mahdollisuuksia Lapin maaseutu tarjoaa? <i>Johannes Vainio</i> , yritysneuvoja, Frohnyte
13:40 – 14:25	Käkiit, Maaliston ja näytettyyn tuustuminen		
14:25 – 14:50	Lähtöruoan alueen uudelliset vaikutukset Lapissa <i>Leena Viikari</i> , <i>Tuikka</i> , <i>Burela</i> -insinööri	Lapin keikkakolosten maatiolien tulvaraisuus <i>Leena Ruuska</i> , <i>Lehtinen</i> , eläinlääkäri, MTT	Green Care – mitä se on? <i>Sanna Viikari</i> , puheenjohtaja, Green Care Lapland
14:55 – 15:20	Voiko elintarviketuotannosta selvitä hengissä? <i>Mikko Sorrikkola</i> , asiantuntija/maantutkija, Lapin ELY –keskus	Pordotoudu meritys paikallistaloudelle <i>Asta Viikari</i> , <i>Tuikka</i> , METIA	Lapplainen elämäntapa ja sen hyvinvointivaikutukset <i>Ute Mäkelä</i> , neuvooja
15:25 – 16:15	Puheenjohtajapuhe <i>Henna Linjakumpu</i> , yksikön päällikkö, Lapin ELY –keskus Loppuyhteenveto <i>Ute Sorrikkola</i> , epäluottamusasiantuntija, VIMM		

LAPLAND
Above Ordinary

Muistiinpanoja

MTT TEKEE TIETEESTÄ ELINVOIMAA

MTT RAPORTTI

www.mtt.fi/julkaisut

MTT Raportti -julkaisusarjassa julkaistaan maatalous -ja elintarviketutkimusta sekä maatalouden ympäristötutkimusta käsitteleviä tutkimusraportteja. Lukijoille tarjotaan tietoa MTT:n kaikilta tutkimusaloilta eli biologiasta, teknologiasta ja taloudesta.

MTT, 31600 Jokioinen.

